

Erfaringer fra besøg hos naturplejere - landmanden som naturforvalter

Heidi Buur Holbeck
Andrea Oddershede
6. september 2018

**Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne**

Miljø- og Fødevareministeriet
Landbrugsstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

LDP 2020

Se EU-Kommissionen, Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

Projektet: Naturtjek og "Viden til virkning"

- om græsning, natur, kvæg, dyreholdere – og viden

Formål Naturtjek: At målrette naturplejen i det danske landbrug, så den både er til gavn for naturen, men også bliver rationel og økonomisk bæredygtig for landmanden.

Formål "Viden til virkning": At give lodsejere og dyreholdere, der plejer værdifuld natur, mere viden om de særlige dyre- og plantearter, der er på deres arealer.

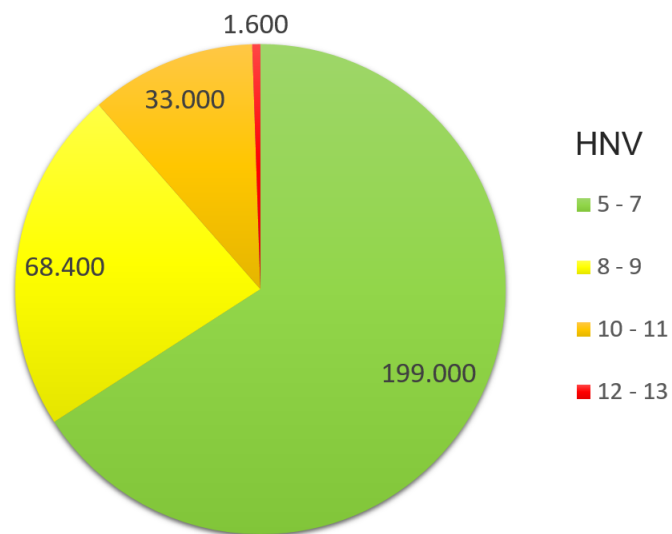
Deltagere: 18 kvægholdere, som forvalter forskellige værdifulde naturarealer med kvæg, får eller heste. Mange med store besætninger, eller mål om at opbygge naturplejen som en driftsgren. Andre med mindre besætninger, men meget værdifulde naturområder.

Hvad gjorde vi: Gennem interviews og markvandring blev dyreholdernes nuværende forvaltning og viden om natur vurderet i forhold til naturværdier, tilskudsmuligheder, besætningens fysiske rammer, management og muligheder for afsætning af naturkød.

Forvaltere af noget af Danmarks bedste natur

Naturværdi fordelt på areal (ha)

De fleste projektarealer havde en HNV-score på 10 – 12.

Dermed er projektarealerne mellem de bedste 11 pct. af de mest værdifulde danske naturområder.

SEGES

Erfaringer – hvad ser vi?

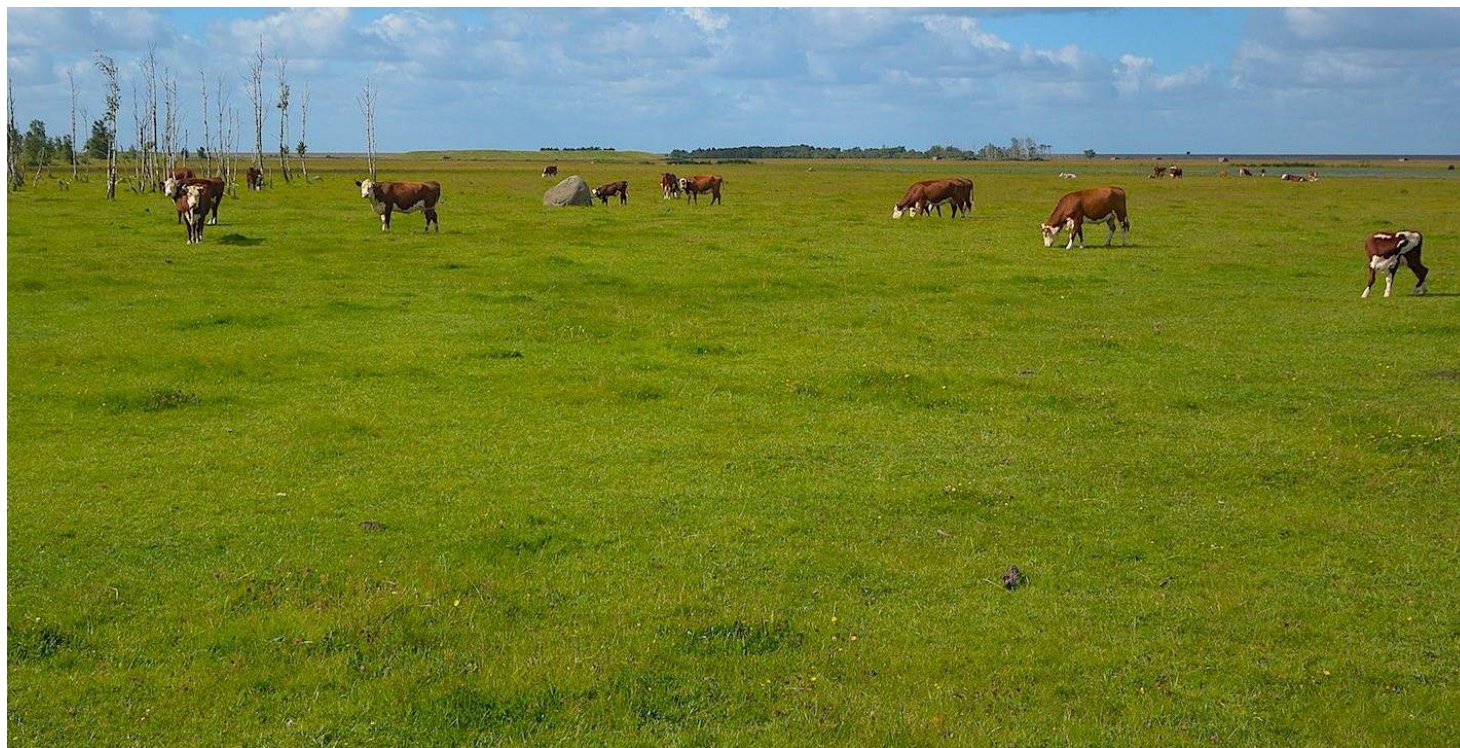
- Fokus er på optimering i kødproduktion og/eller tilskud
- Hensyn og forvaltning for de sjældne og truede arter fylder generelt lidt i forvaltningen
- Dyreholderne kender ikke naturværdierne
- På de fleste arealer er det muligt at gennemføre en hensigtsmæssig pleje inden for de nuværende rammer af tilskudsreglerne, men det kræver stor indsigt i reglerne og vil ofte give lavere tilskud

Erfaringer – hvad ser vi?

At der mange steder var overgræsning = få blomstrende urter = få insekter

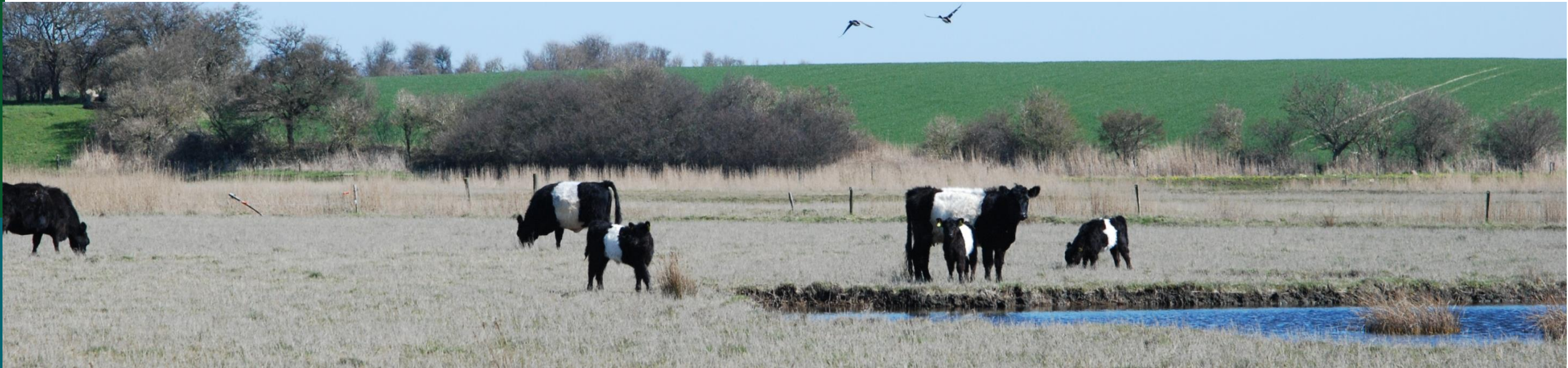
Hvad ser vi - tilskudsfodring

- Praktiseres på mange arealer
- Der mangler fokus på:
 - Om det er nødvendigt at fodre
 - Om der alternativt kunne være færre dyr på arealet
 - Hvor der fodres

Udegående dyr om vinteren

- Ekstensiv helårsgræsning (eller noget der kommer så tæt på som mulig) – ofte en god løsning i forhold til naturværdier
- Men der er stor usikkerhed om hvornår forholdene er ok
- Naturplejerne ønsker mere klare retningslinjer
- Forespørgsel sendt fra SEGES/L&F om undtagelse fra strenge krav for ekstensive racer, men afgørelse fra det veterinære sundhedsråd var ikke positiv
- Vi arbejder videre på at finde en god løsning – det håber vi også I gør!

Hvad hører vi - samspil med Naturstyrelsen

- Dyreholderne forstår ofte ikke jeres mål/prioriteringer
 - F.eks. Hørte vi flere eksempler på at dyreholderne gerne ville pleje flere arealer som lå ugræsset hen, men det kunne de ikke få lov til
 - Syntes I igangsatte projekter som ikke blev fulgt op (formidling?)
- Dyreholderne efterspurgte klare retningslinjer i forhold til arealets naturindhold og forstår ofte ikke jeres beslutninger
- De oplever at der ikke bliver fulgt op på om aftalernes krav bliver overholdt (ved nye dyreholdere)
- Udbuddet bliver prioriteret efter pris, ikke dyreholdernes evne til at lave naturpleje
- Arealer sendes i udbud sent i forhold til udløb af aftaler og muligheder for at søge tilskud

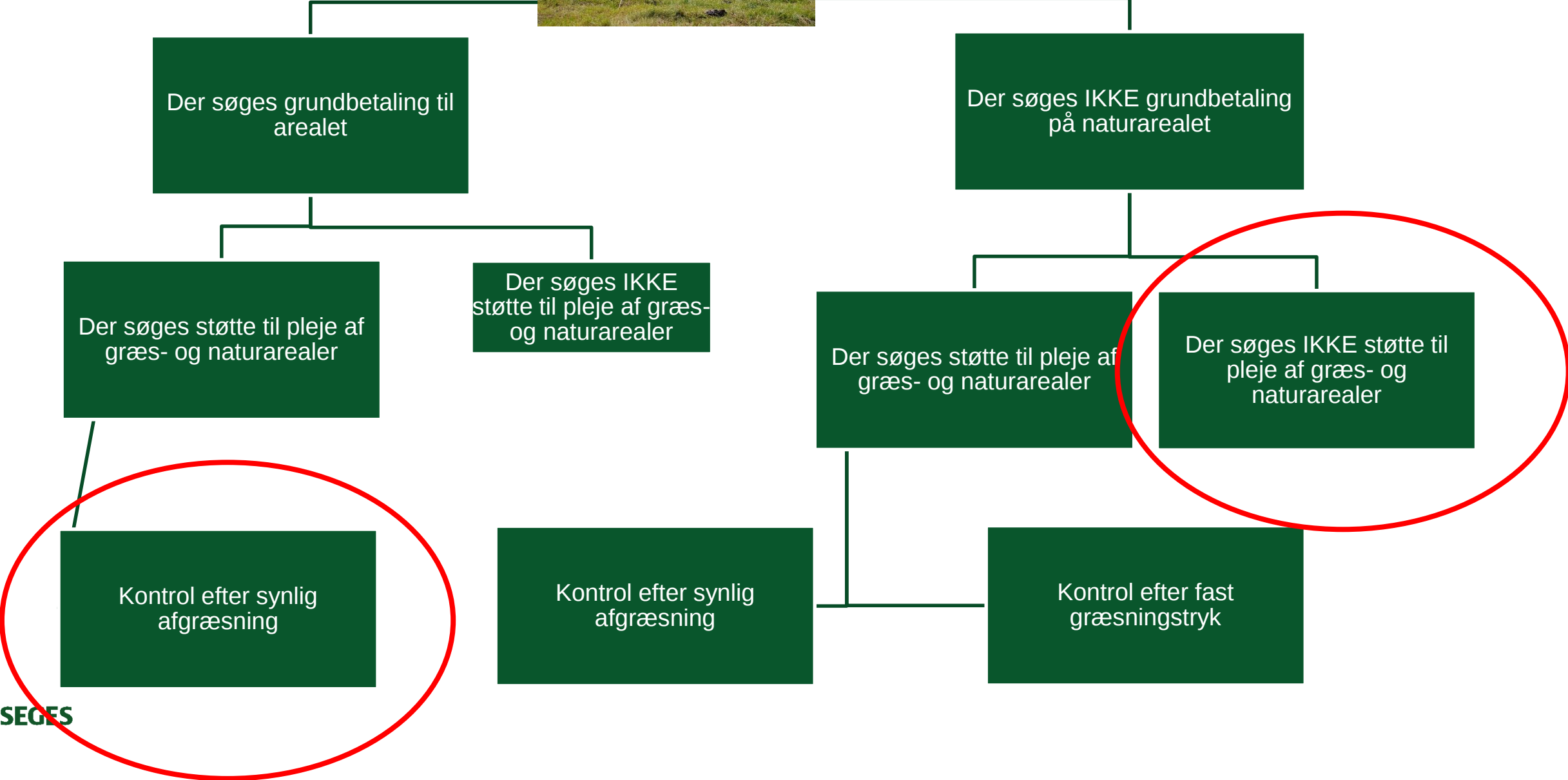
Samspil med Naturstyrelsen: Forslag til bedre naturpleje og glattere dyreholdere

- Sæt retningslinjer for naturplejen – opstil klare naturmål, som naturplejerne kan forholde sig til (sker flere steder, men bliver ikke altid forstået)
- Fortæl naturplejerne, hvilke arter og naturværdier der er på de arealer de skal pleje
- Kan/skal der søges Grundbetaling til arealet?
- Tager I stilling til om der kan/skal søges Grundbetaling til arealet?

Tilpas tilskuddene til naturen

SEGES

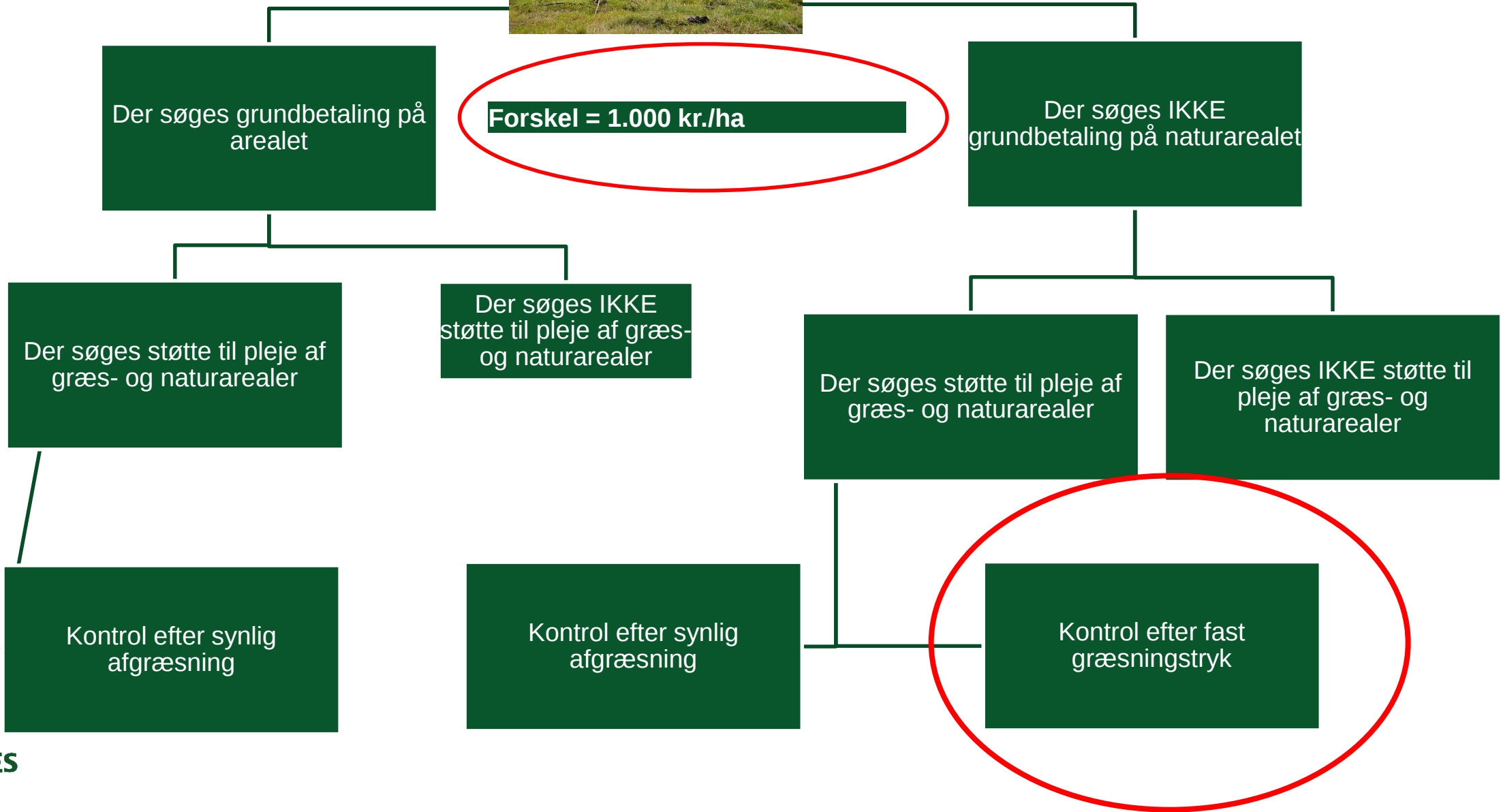
Tilpas tilskuddene til naturen

Ulemper ved grundbetaling (på naturarealer)

- Grundbetaling er tilpasset landbrugsproduktion
- **AKTIVITETSKRAVET SKAL OVERHOLDES**
 - Plantedækkekrav skal overholdes = Intensiv græsningen
 - Ofte slåning – bare for en sikkerheds skyld

Tilpas støtten til naturen

Tilpas støtten til naturen

Fordele ved ”Kontrol efter fast græsningstryk” og fravalg af grundbetaling

- Ved kontrol ses der ikke på plantedække, men antal dyr
- Giver dyreholdere mere ro ift. kontrollen, men kræver fokus
- Muligt med lavt græsningstryk om sommeren
- De resterende 9 måneder kan græsningstrykket tilpasses efter behov
- Lige nu bedste anbefaling til arealer med helårsgræsning
- Ingen grund til at slå arealerne ”for en sikkerheds skyld”

Erfaringer – tilskud til arealer

- Landbrugsrådgiverne er helt centrale for at optimere på og gennemskue tilskudsreglerne for landmændene, men mange planteavlskonsulenter har ikke fokus på naturen
- De er betalt af landmændene og skal optimere på landmandens indtjening
- Rådgiverne ser ikke de arealer, hvor de vejleder landmanden i forhold til tilskud

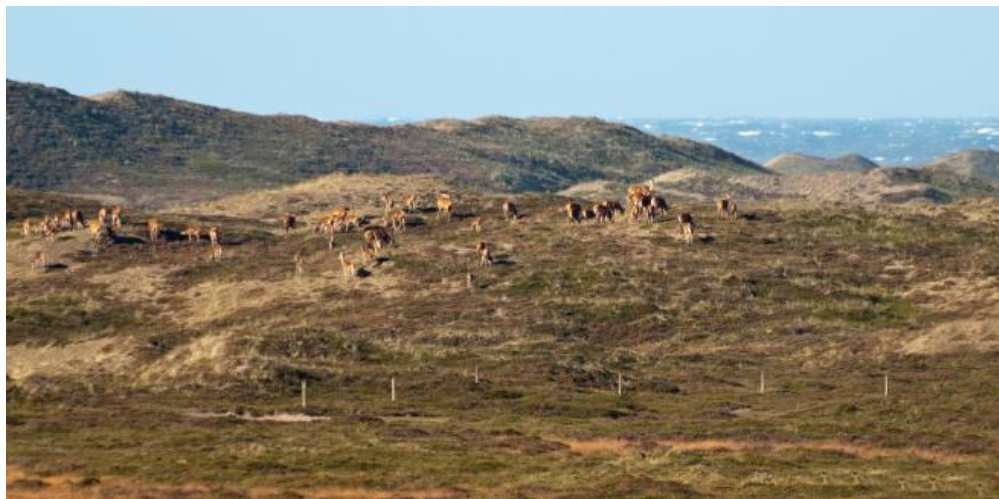

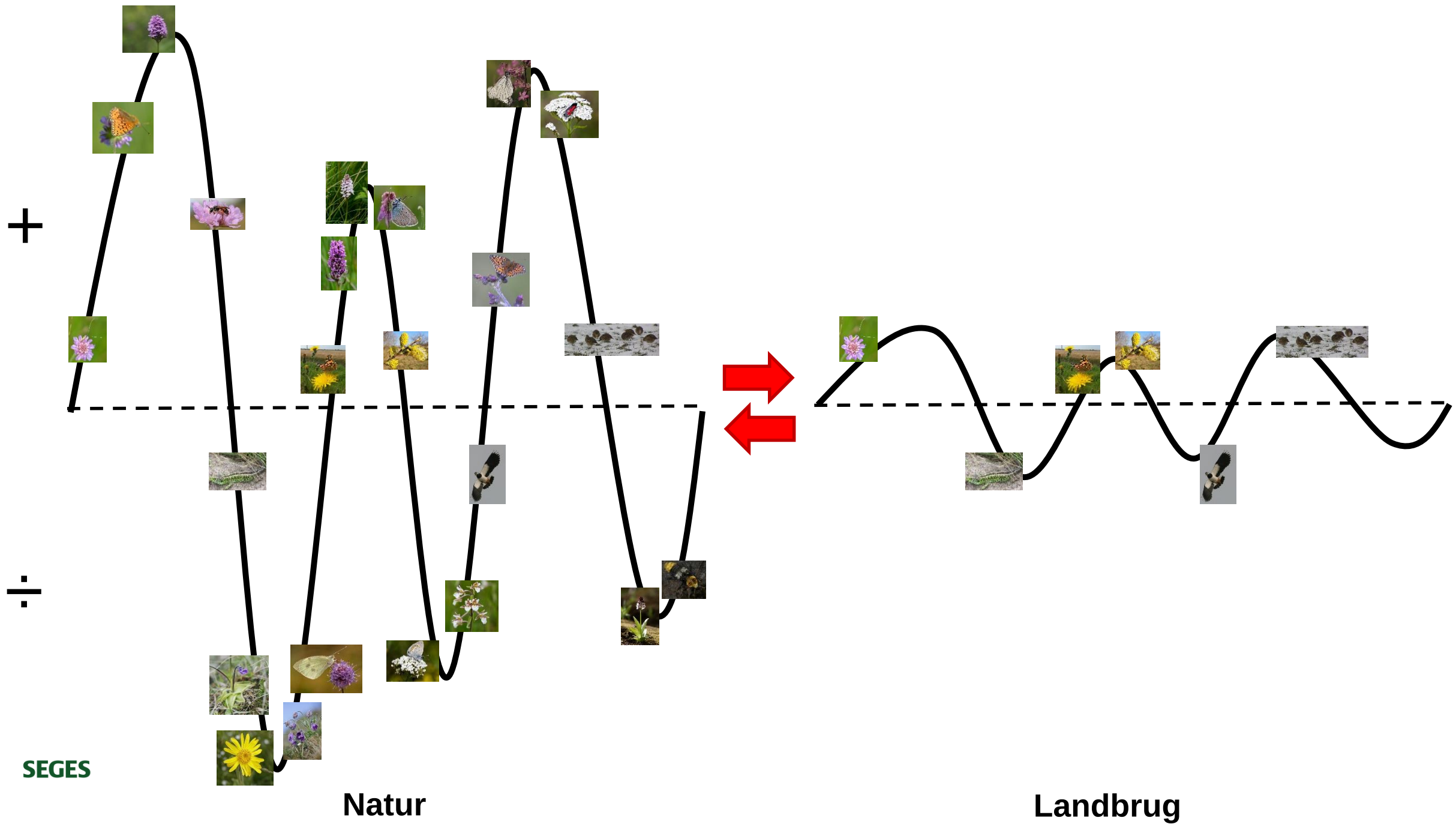
Dyreholdernes viden om natur

- De fleste ved ikke at de forvalter noget af den mest værdifulde natur
- Nogle ved en smule
- Der er et stort forbedringspotentiale!

De oprindelige forvaltere af enge, overdrev, moser, og heder

Græsning handler om mere end tilgroning og næringsstoffer

Hvad bidrager græsningen med?

Græsning skaber biodiversitet gennem forstyrrelser

Træer og buske - forstyrrelser

Græsning skaber biodiversitet gennem BLOMSTER

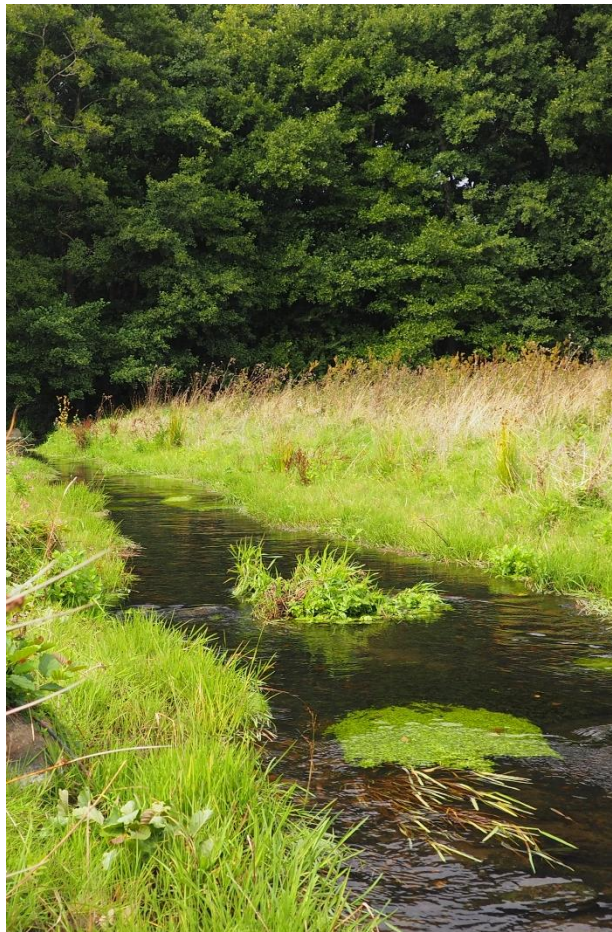
Er du i tvivl om du har det rigtige græsningstryk, så tjek at der er blomstrende blomster på arealet gennem hele vækstsæsonen

OBS Nedbidning om sommeren er katastrofalt for insekterne

Andre forstyrrelser

Naturen er dynamisk

Andre forstyrrelser

Helårsgræsning – helst uden tilskudsfodring

- Det tætteste vi kan komme et naturligt græsningssystem
- Belægningsgraden er styret af fødetilgængeligheden om vinteren
- Brede fødenicher om vinteren (flere vedplanter bliver spist)
- Kontinuerlig tilførsel af møg til glæde for insekter, fugle og svampe
- Gerne samgræsning
- Undgår nedbidning om sommeren
- Bedst på store varierede arealer
- Inkluder gerne vandløb/sø, skov og højtliggende arealer
- Mulighed for skovbryn og parklignende græsningsarealer

Efterlign effekten af
helårsgræsning

Ny tendens – holistisk afgræsning = Intensiv rotationsgræsning

Mål: oplagring af kulstof i jorden, øget græstilvækst, øget biodiversitet

Metode: Intensiv græsning i få dage

- Svært at udføre naturvenligt (uden omfattende faglig vejledning)
- Negativ påvirkning på dyr og svampe som er afhængige af møg
- Negativ påvirkning på insekter som er afhængige af blomster gennem hele sæsonen
- Nedtrampning

Lav en strategi

Viden om natur er ikke en nødvendighed for at opfylde tilskudsordningernes betingelser – der skal suppleres hvis naturmålene skal opfyldes

Mål

- Overblik over hvad der går godt - og hvad der kan gøres bedre
- Viden om særlige arter
- Fokus på særlige obs. punkter

Simpel plan

- Skal være overskuelig
- Skal beskrive de vigtigste naturværdier og handlinger/ikke handlinger)

FOKUSPLAN ARRESKOV SØ

FOTOGRAF: HEIDI BUUR HOLBECK

AREALER BESIGTIGET DEN 26. JUNI 2017
OG GENBESØGT 31. AUGUST 2017

AKTØRER

Arealets navn	Bredholt - Arreskov sø
Lodsejere	Morten Bonde, Brobygård Gods, Per Bærholm, Holger Voldum Jensen, Jonas Qvist
Dyreholder	Morten Bonde
Kommune	Kasper Nowack + Jens Aamand Kristensen (Faaborg-Midtfyn Kommune)
Rådgiver	Michala Thommasen (Centrovic)
SEGES	Anne Eskildsen & Heidi Holbeck
	Har udarbejdet fokusplanerne med indspil fra ovenstående aktører.

FOKUSARTER, ARRESKOV SØ

FOTOGRAF: ANNE ESKILDSEN

Ingen foto

ENG ENSIAN (LJ)

En yndig blåviolet blomsterstand ses i august-september. Planten er ofte med en ugrenet stængel og lange lanciforme blade. Eng ensian gror på åbne, fugtige jorde med lav eller spredt vegetation, fx strandenge, strandoverdrev og græssende kalkprægede enge. Arten er sjælden på grund af tilgroning og opdyrkning af dens vokseseder.

ENGPERLEMORSOMMERFUGL (MJ)

Denne smukke perlemorsommerfugl kan være svær at genkende. Vinges oversiden er kaskaderet med små pletter og en tydelig sort kantsøm, mens undersiden har lyse gullige perlemorspletter. Arten er specielt knyttet til næringrige moser og enge, hvor alen mjødurt er til stede. Artens larver ægger på mjødurens blade, hvor de også overvintrer. Engperlemorsommerfugl har oplevet en stor tilbagegang og er i dag sjælden. På Fyn og Sjælland er der kun få bestande tilbage.

FOTOGRAF: MORTEN BONDE

MARKSKAMBASSE (NT)

Markskambassen er med en længde på 1,8-2,5 mm en stor og kraftig skambasse. Udsæendet er sort med et skinnende metallisk skær. Arten lever på åbent, tørt og sandet jorde, hvor den opsøger og lever under friskdugede gødning fra især køer. Markskambassen har i de sidste år været i stærk tilbagegang, som følge af færre arealer med permanent afgræsning. Arten findes hit og her i landet.

FOTOGRAF: ANNE ESKILDSEN

VIBEFEDT (LJ)

Denne lille, undsedt plant kendes på sin lave roset af blege, fedtede blade og sin smukke, enlige blå blomst, der vises sig fra maj – august. Vibefedt er af Danmarks få kædetende planter. Insekter fanges ved hjælp af de slimede blade, der er i stand til at fasholde og senere fordøje små insekter. Planten vokser på fugtig bund, og lever mest i kalkholdige enge og moser med lav vegetation. Den findes kun hit og her i Danmark.

FOTOGRAF: ANNE ESKILDSEN

LEVERNURT (LJ)

Med sin bodlende enlige hvide blomst sugår levernurt 35 cm på i landskabet i juli-august. Planten er helt glat, der sidder kun ét enkelt blad formet på stænglen. Arten vokser på fugtige kalkrige enge, underinden kan den findes på gruset, kalkholdig bund. Levernurt er relativt sjælden og har oplevet en stor tilbagegang i takt med ødelæggelse af græssede kalkholdige kær. Arten er en indikatorart for kalkrige enge og moser med vældskålvet.

FOTOGRAF: ANNE ESKILDSEN

SLUMPHULLÆBE (LJ)

I juli blomstrer slumphullæben med sine smukke og stæsprængte hvide blomster, med røde og gule tegninger, som gør den let at kende fra andre orkidéer. Den lever i lysåbne, fugtige, kalkprægede områder, fx ugødskede, græssede enge. Arten er fredet, og er relativt sjælden i Danmark. Den trues især af gødskning og tilgroning af enge og moser.

OMRÅDE 1: MARK 61-0

Naturværdier: Blomsterrigt rigkær og højstaudesamfund med meget mjødurt. Potentielt levested for engperlemorsommerfugl. Giver god variation ift. de mere tætgræssede områder på arealet.

Tilskud: 5 årigt plejegræstilsrud og GB. NB: Tilsagnsbetingelser kan ikke overholdes på alle delarealer. Søg disp. fra opfyldelse af tilsagnsforpligtigelserne. Undlad evt. at søge tilskud på delarealer.

Pleje anbefalinger: Slåning er meget problematisk ift. den store bestand af alm. mjødurt, og kan være en trussel mod engperlemorsommerfugl. Hvis slåning skal gennemføres, så bør det ske tidligst den 1. sept. og så min. 20 cm. af plantedækket står tilbage. Optimalt bør kun delområder slås årligt, og der bør slås på en måde, så delarealer på <100 m², hvor vegetationen er særligt værdifuld, herunder partier med mjødurt, helt friholdes for slåning.

OMRÅDE 2

Naturværdier: Meget artsrigt rigkær og kalkoverdrev. Særlige arter:

Engperlemorsommerfugl, eng-ensian, sumphullæbe, djævelsbid, gul engmyre, leverurt.

Tilskud: 5 årigt plejegræstilsrud og GB.

Brobygård gods søger selv tilskud.

Pleje anbefalinger:

Slåning i sommerperioden bør undgås; især af hensyn til sumphullæbe, leverurt og gul engmyre, men også for at sikre en god nektarforsyning for insekter i flyvetiden.

Langs skoven på ny-ryddet areal er der en god bestand af alm. mjødurt, som er værtsplante for engperlemor. Denne bør ikke nedgræsses eller slås til en højde <20 cm.

HNV score: 10
Kystnærhed: Nej
Lavbundsareal: Ja
Skråning/Skrænt: Nej
Beskyttet natur: Ja
Nærhed til beskyttet natur: Ja
Nærhed til småbiotop: Ja
Eksistensiv landbrugsdrift: Ja
Økologisk mark: Nej
Planteindikator 1: Ja
Planteindikator 2: Ja
Planteindikator 3: Nej
Forekomst af rødskot/bilags art 1: Ja
Forekomst af rødskot/bilags art 2: Ja
Forekomst af rødskot/bilags art 3: Ja

OMRÅDE 3: MARK 9-3.

Naturværdier: Rigkær med mange blomstrende arter. Særlige arter: Sumpgræshoppe, overdrevsskarnbasse. Potentielt levested for engperlemor sommerfugl.

Tilskud: 20 årigt tilsagn u/GB.

Pleje anbefalinger: se anbefalinger for Område 1

Hvad har vi taget med os fra besøgene?

Der bør fremover være større fokus på:

- At naturen prioriteres højest på naturarealerne
- At landmænd får mere viden om de naturværdier der er på deres bedrift
- At finde løsninger, de steder hvor der er konflikter mellem drift, tilskud, dyr og naturhensyn
- **Anbefaling:** At der laves konkrete planer for naturarealerne

